TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Sınıf-10

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU DEDE KORKUT HİKÂYELERİ

Eserin asıl adı Kitâb–ı Dedem Korkud Alâ Lisân–ı Tâife–i Oğuzân'dır (Oğuzların diliyle Dedem Korkut'un Kitabı). İçinde bir ön sözle on iki hikâye vardır. Halkın ortak malıdır. Eser Akkoyunluların egemen olduğu Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde XIV. yüzyıl sonlarında veya XV. yüzyıl başlarında halk ağzından derlenerek yazıya geçirilmiştir. Bu hikâyelerin ilk defa Dede Korkut adlı bilge bir ozan tarafından anlatıldığına inanılmaktadır. Her hikâyede adı geçen, olaylardan hisse çıkaran, hana dua eden Dede Korkut; hikâyenin yazarı değil daha çok manzum destani hikâyeler anlatan, ozanları simgeleyen bilge bir kişidir.

Hikâyelerde Müslüman Oğuzların, komşuları olan Rum, Ermeni ve Gürcü devlet veya beyliklerle yaptıkları savaşlar; bazılarında kendi iç mücadeleleri; bazılarında da tabiatüstü varlıklara (Azrail, pınar perisi, pınar perisinin oğlu Tepegöz) karşı giriştikleri mücadeleler anlatılmıştır. Oğuzlar Müslüman'dır fakat Dede Korkut Hikâyeleri'nde din çok kuvvetli bir unsur olarak görülmez. Çünkü Oğuz Türklerinin İslamiyet'i kabul etmelerine rağmen henüz tam anlamıyla İslam dinine uygun bir yaşamları yoktur. Bazı kahramanların olağanüstü kuvvete sahip olmaları, bazı kahramanların vücut yapılarının dahi doğal yapının üstünde olması, doğaüstü varlıklara yer verilmesi bakımlarından bu hikâyeler destan karakteri taşımaktadır.

Nazım ve nesir karışık yazılmaları, kısa olmaları, ayrıntılar üzerinde durmamaları bakımlarından da halk hikâyesi karakteri taşımaktadır. Bundan dolayı bu eser, destan döneminden halk hikâyeciliği dönemine geçişin ilk örneği kabul edilir. Dede Korkut Hikâyeleri'nde olaylar ve tasvirler nesirle; karşılıklı konuşmalar, duygu ve düşünceler nazımla dile getirilir. Eser, Arapça ve Farsçada geçen dinî kavramlar dışında Türkçenin seçkin örnekleri arasında yerini alır. Eserde cümle içi kafiyeler, cümle sonlarındaki seciler, deyimler dikkati çeker. Oğuz Türkçesiyle söylenen Dede Korkut Hikâyeleri'nin; biri Dresden'de, diğeri Vatikan'da olmak üzere iki yazma nüshası vardır.

Sorular

Soru 1

(I) Türk edebiyatının destan geleneğinden halk hikâyeciliğine geçiş dönemi eseri olan Dede Korkut Hikâyeleri, Türk boylarının Kafkasya ve Azerbaycan yörelerindeki yerleşme, yurt kurma ve akınlarını konu alır. (II) Kitabın asıl adı "Kitâb-ı Dedem Korkud alâ Lisân-ı Tâife-i Oğuzân"dır. (III) Dede Korkut, Oğuz boylarının destanlaşmış hikâyelerini derli toplu bir biçimde aktaran bir anlatıcıdır. (IV) Ağır ve sanatlı bir dili olan Dede Korkut Hikâyeleri'nin tamamı düzyazı biçimindedir. (V) Dede Korkut'un anlattığı bu hikâyeler, ancak XV. yüzyılda yazıya geçirilebilmiştir.

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerin hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

Cevap: D

Soru 2

Ünüm anla, sözüm dinle Bay Büre Bey,
Yüce Tanrı sana bir oğul vermiş, bağışlasın!
Ağır sancak götürdüğünde Müslümanlar arkası olsun!
Karşı yatan karlı dağlardan aşıt versin!
Kanlı kanlı sulardan geçer olsa geçit versin!
Kalabalık kâfire girdiğinde Ulu Tanrı senin oğluna fırsat versin!

Bu parça aşağıdaki eserlerden hangisinden alınmıştır?

A) Dede Korkut Hikâyeleri
B) Oğuz Kağan Destanı
C) Divanü Lügâti't-Türk
D) Battalname
E) Makalat

Cevap: A

Soru 3

Kan-Turalı aydur:
– Bu dünyayı erenler (yiğitler) akıl ile bulmuşlardır. Bunun önünden sıçrayayım, ne hünerim var ise göstereyim, didi. Adı görklü (güzel) Muhammed'e salavat getürdi, boğanın öninden savuldı. Boğa boynuzı üzerine dikildi. Kuyruğından üç kere küterip (kaldırıp) yire çaldı. Sünükleri (kemikleri) hurd oldı (un ufak oldu). Bastı, boğazladı, bıçak çıkarup derisin yüzdi. Eti meydanda koyup derisini tekürün önine getürüp aydur:
– Tan ile kızunı mana viresin, didi.

Dede Korkut Hikâyeleri'nden alınan bu parçanın teması aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kahramanlık
B) Yalnızlık
C) Özlem
D) Hüzün
E) Aşk

Cevap: A